

Românul ortodox în context european. Lumina lui Șaguna pentru misiunea Bisericii astăzi.*

1. Identitate românească în context multiethnic.

Șaguna - promotor al identității românești în Transilvania și între țările române.

Când lumina Evangheliei rodește într-un popor credincios, ea nu-i desființează identitatea acestuia, ci o ajută să ființeze ca transfigurare și îmbogățire a ei în comuniune universală cu alte popoare creștine și în comuniune eternă cu Iisus Hristos, Împăratul veacurilor, Cel ce „ieri și azi și în veci, este Același” (Evrei 13, 8).

Rodirea luminoasă a credinței în istoria și cultura unui popor se vede în virtuțile statornice ale poporului adesea personalizate în luptători eroi, în cărturari înțelepți, în artiști inspirați, ierarhi, mărturisitori, voievozi, sfinți martiri și cuvioși.

Valorile spirituale perene cultivate în mod constant și pregnant de către un popor, cât și personalitățile lui care le manifestă în mod convingător și atrăgător formează împreună chipuri de lumină ale spiritualității unui popor. Aceste raze și chipuri de lumină, cu valoare de simbol și de reper, trebuie cunoscute și cinstate ca fiind componente majore ale identității, demnității, dezvoltării și dăinuirii spirituale ale poporului român.

Perceput spiritual ca un mare dar al lui Dumnezeu pentru Biserica Ortodoxă din Transilvania, Mitropolitul Andrei Șaguna ne-a dăruit moștenirea luminoasă a credinței și faptelor sale, care străbate peste veacuri, până la noi, ca rodire binecuvântată și benefică.

---

* Prelegere festivă susținută de Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu ocazia decernării titlului academic de *Doctor Honoris Causa* de către Facultatea de Teologie Ortodoxă Andrei Șaguna a Universității Lucian Blaga, din Sibiu, 29 noiembrie 2008.

Ierarh erudit și patriot statornic, Mitropolitul Andrei Șaguna a unit în mod pilduitor mărturisirea credinței ortodoxe cu dezvoltarea culturală și socială a vieții românilor ortodocși din Transilvania.

Subliniind rolul și contribuția marcantă a Mitropolitului Andrei Șaguna pentru devenirea Ortodoxiei contemporane românești din Transilvania, Părintele Dumitru Stăniloae spunea: „Ideile lui Șaguna care a sesizat toate trebuințele noi ale poporului român în împrejurările specifice ale Transilvaniei, relațiile lui atent extinse cu toate forțele ce aveau un rol în determinarea acestei vieți, acțiunea lui neobosită pe toate aceste planuri au fost un dar providențial adus de Dumnezeu acestui popor tocmai la momentul potrivit acestui popor pentru a-l ajuta să-și organizeze viața lui de toate felurile conform necesităților din acel timp, început al timpului ce a urmat și durează și azi și va dura și în viitor. De aceea, pe drept cuvânt s-a numit adeseori Biserica Ortodoxă din Transilvania cu timpul său, începând cu el, Biserica șaguniană”¹.

Promotor al dreptei credințe și al identității românești, Mitropolitul Andrei Șaguna „socotea combinația între originile etnice romane și credința creștină răsăriteană a fi o îmbinare unică ce i-a înzestrat pe români cu caracterul lor național distinctiv: acesteia i-au datorat ei supraviețuirea lor ca națiune, întrucât îi diferenția de maghiarii și germanii romano-catolici și protestanți din jurul lor, în timp ce moștenirea latină le-a păstrat individualitatea printre coreligionarii lor bulgari și sârbi”².

Ca istoric al Bisericii, Șaguna a avut capacitatea de a citi duhovnicește istoria, de a vedea, dincolo de interpretarea politică și sociologică, conexiunile spirituale ale istoriei. El a sesizat existența unei relații speciale între moștenirea romană, latină și sfințirea ei creștină răsăriteană.

Această caracteristică a poporului român de a uni în mod special și profund tradiția răsăriteană, simțul misterului sau al sacralului, cu luciditatea latină a dat poporului român tăria de a păstra dreapta credință și de-a evita extremele. Datorită acestor virtuți provenite din sinteza daco-romană și transfigurate de credința ortodoxă răsăriteană, creștinismul românesc a evitat războaiele sângeroase confesionale și disputele sterile de ordin speculativ dogmatic, cât și sentimentalismul mistic, nebulos și fanatic.

Personalitate cu orizont larg și cuprinzător, Mitropolitul Andrei Șaguna „a știut să îmbrățișeze cu interes părintesc nu numai cauza Bisericii

---

¹ Pr. Prof. Dr. Acad. Dumitru Stăniloae, *La începutul Ortodoxiei contemporane din Transilvania a fost Șaguna, în Mitropolitul Andrei Șaguna – creator de epocă în Istoria Bisericii Ortodoxe din Transilvania*, Editura Andreiana, Sibiu, 2008, p.54.

² Prof. Dr. Keith Hitchins, *Biserica și națiune în gândirea lui Andrei Șaguna, în Mitropolitul Andrei Șaguna – creator de epocă în Istoria Bisericii Ortodoxe din Transilvania*, Editura Andreiana, Sibiu, 2008, p.75.

Transilvănene, al cărei păstor a fost într-o perioadă de mari transformări pe plan social și politic, ci și cea a Bisericii românești de peste munți.”³

Unitatea de neam și de limbă, de cult și cultură, de cuget și de simțire cu românii din Țara Românească și Moldova, a fost o constantă plină de înțeles a vieții sale ca arhipăstor al românilor din Transilvania.

În acest sens poate fi înțeleasă bogata corespondență a lui Șaguna cu ierarhi sau clerici de peste Carpați, între care întâlnim pe mitropoliții Ungrovlahiei și Moldovei, Nifon și, respectiv, Sofronie Miclescu, pe episcopii Calinic al Râmnicului, Filotei și Dionisie Romano al Buzăului, Melchisedec Ștefănescu al Romanului, pe frații arhieriei Filaret și Neofit Scriban, ori pe starețul Mănăstirii Neamț, Neonil.

La solicitările lui Șaguna, mai ales din primii săi ani de păstorire, când el însuși nu avea încă o tipografie la Sibiu, starețul Mănăstirii Neamț, Neonil i-a trimis, în mai multe rânduri, pentru bisericile din Transilvania, sute de cărți bisericești pentru cult, tipărite la Neamț.

Au găsit, de asemenea, ecou în Moldova și Bucovina și apelurile lui Șaguna pentru ajutoare în bani, în veșminte, și în alte bunuri. Un susținător deosebit a găsit ierarhul transilvan și în bucovineanul Constantin Hurmuzaki, cel care corespundea, el însuși, cu starețul Neonil pe tema ajutoarelor de care aveau nevoie bisericile din Transilvania.⁴

Între lucrările misionare semnificative, care au avut un rol determinant în promovarea identității românești în Transilvania și între Țările Române, trebuiesc evidențiate următoarele:

- înființarea ziarului *Telegraful Român*, în anul 1853, care în mod profetic conținea în el vocația de a fi un instrument cultural și misionar, fiind până astăzi cel mai vechi periodic cu existență neîntreruptă, în publicistica românească.
- înființarea Tipografiei eparhiale, în 1850, unde s-au tipărit o mulțime de manuale, de cărți de cult și tematice - aproape 200 de titluri, și unde a apărut și o prețioasă ediție a *Bibliei* în limba română (1856 - 1858), a cincea după *Biblia de la București* din 1688.
- o altă lucrare misionară semnificativă a Mitropolitului Andrei Șaguna a fost *Statutul organic al Bisericii Ortodoxe din Transilvania* (1868), care prevedea conlucrarea clerului cu mireni, în proporție de 1/3, în toate deciziile importante din viața bisericească. Începând cu anul 1925, *Statutul organic* șagunian a devenit baza organizării Bisericii Ortodoxe Române, ridicată la rang de Patriarhie.

---

³ Prof. Conf. Univ. Dr. Ioan Mircea Ieleciu, *Relațiile lui Andrei Șaguna cu personalități de dincolo de Carpați, în Mitropolitul Andrei Șaguna – creator de epocă în Istoria Bisericii Ortodoxe din Transilvania*, Editura Andreiana, Sibiu, 2008, p. 357.

⁴ Pentru aceste schimburi de scrisori vezi Neonil Starețul, *Correspondența cu C. Hurmuzaki și Andrei Șaguna*, Vălenii de Munte, 1910.

- cele 800 de școli sătești înființate de mitropolitul Andrei Șaguna, precum și cele de nivel gimnazial, liceal și universitar, reprezintă o altă manifestare a unei înțelepte și dinamice organizări a vieții bisericești și cultural-sociale a românilor ortodocși din Transilvania, cu rodire benefică și binecuvântată peste timp. Un rol proeminent l-a avut *Institutul teologic-pedagogic* din Sibiu, care pregătea preoți pentru parohii și învățători pentru școli. Acest Institut a fost baza Institutului Teologic Universitar de mai târziu, azi Facultatea de Teologie Ortodoxă *Andrei Șaguna* din Sibiu.

- o altă mare lucrare înțeleaptă a lui Șaguna a fost *Asociația transilvană pentru literatura română și cultura poporului român (ASTRA)*, înființată în anul 1861, care cultiva unitatea de cuget și simțire a românilor, având o impresionantă activitate culturală și patriotică.

Fiecare din faptele mărețe ale Mitropolitului Andrei Șaguna a constituit și rămâne un izvor de inspirație și de orientare pentru fiecare ierarh ortodox român înțelept și harnic, cu dragoste față de Biserică și de popor.

Vorbind despre personalitatea lui Andrei Șaguna, marele Mitropolit Nicolae Bălan al Ardealului spunea: „*Conștiința demnității și a valorii proprii insuflată de Șaguna smeritului nostru popor, i-a devenit izvorul unei puteri mereu crescânde, care a grăbit sosirea ceasului de libertate din 1918 și a dăruit Țării mame o ramură românească mândră, trează și luptătoare*”⁵.

2. *Mărturie ortodoxă în context multiconfesional. Tradiție ortodoxă înțeleasă și aplicată dinamic în spirit de coexistență pașnică, respect reciproc și cooperare benefică pentru societate.*

Odată cu omagierea memoriei marelui Mitropolit Andrei Șaguna, care trebuie pomenit, în rugăciune și evocare, cu grațitudine, avem nevoie și de a învăța mai mult din înțelepciunea sa cum să viețuim cu demnitate alături de oameni de altă credință și de altă etnie, astfel încât și aceștia să poată prețui lumina credinței noastre ortodoxe și profunzimea pașnică a spiritualității noastre românești.

Fiecare creștin ortodox luptător pentru demnitate și unitate națională poate fi încurajat de pilda patriotismului înțelept al lui Șaguna, care știa să apere identitatea națională și confesională proprie iar, în același timp, să respecte identitatea altora, impunându-se tuturor ca un om înțelept și respectat atât în interiorul Bisericii sale, cât și înafara ei. Mitropolitul Andrei Șaguna era în același timp dinamic și pașnic, statornic în credință

---

⁵ Dr. Nicolae Bălan, Mitropolitul Ardealului, *Personalitate covârșitoare a Bisericii și neamului*, cuvântare rostită la Rășinari, lângă mormântul lui Andrei Șaguna, în 31 mai 1942. Document nr. 932 din Arhiva Bibliotecii Mitropolitane – Sibiu, în *Telegraful Român*, nr.37-40/1 - 15 octombrie 2008, p. 5.

și stăruitor în misiune, apărător al identității românești, dar și capabil de a învăța sau prelua de la alții ce este bun și folositor, pentru a călăuzi pe ai săi spre progres și demnitate națională.

„Chiar de la începutul episcopatului său, Șaguna a fost confruntat cu sarcina delicată de a reconcilia țelurile aflate în conflict, ale religiei și naționalității. Pentru sprijin și consolare el s-a îndreptat în mod constant spre ceea ce el a numit «principiile eterne» și «spiritul vremii»»⁶

„Principiile eterne”, înțelese ca manifestare a omului în conformitate cu învățătura sfântă și eternă a Bisericii, ni-l înfățișează pe Mitropolitul Andrei Șaguna ca fiind, „mai presus de toate, un creștin și un om al Bisericii, care a conceput misiunea sa ca pe o împlinire a responsabilităților sale ca episcop. ... Abordarea de către el a problemelor politice și sociale ale zilei a fost în mod esențial religioasă. ... Sarcina lui supremă era de a așeza Biserica Ortodoxă pe o bază constituțională puternică prin eliminarea tuturor ambiguităților existente în relație cu statul, cu celelalte Biserici din Transilvania și cu Mitropolia sârbă de la Carloviț”⁷.

În același timp, Șaguna „era convins că dacă Biserica nu ia pe deplin în considerare «spiritul vremii», termen pe care îl definea ca idei și aspirații care mișcă indivizi și națiuni întregi spre noi forme de organizare politică și socială, ea nu poate spera să-și îndeplinească misiunea ei spirituală”⁸.

3. Dinamica misiunii ortodoxe – participarea activă a mirenilor la viața Bisericii. Relație vie între cult și cultură, economie și filantropie, viață spirituală și responsabilitate socială.

Andrei Șaguna a subliniat necesitatea unei legături strânse între Ortodoxie și naționalitate, destinul uneia fiind strâns unit de al celeilalte, ca "sufletul de trup". Marele mitropolit a sesizat foarte bine importanța laicului și i-a definit rolul său în Biserică prin "Statutul organic". Astfel, el nu i-a exclus pe laici din sfera Bisericii, fiind convins că participarea lor la viața economică și educațională este utilă, iar problemele spirituale și bisericești să rămână în responsabilitatea ierarhiei și a clerului.

“El a făcut din Biserica Ortodoxă o forță socială vitală, înzestrând-o cu instituții puternice și reglementând participarea laicilor la treburile ei”⁹.

“Având în vedere condițiile grele politico-economice și religioase din Transilvania, laicatul ortodox a fost mai prezent decât în alte părți alături de ierarhie și cler în lupta comună pentru libertate.

---

⁶ Prof. Dr. Keith Hitchins, *Biserică și națiune în gândirea lui Andrei Șaguna*, în *Mitropolitul Andrei Șaguna – creator de epocă în Istoria Bisericii Ortodoxe din Transilvania*, Editura Andreiana, Sibiu, 2008, p.73.

⁷ Ibidem, p.74.

⁸ Ibidem, p.74.

⁹ Ibidem, p. 76.

Lucrul s-a datorat și faptului că școlile primare și secundare, înființate de Șaguna, erau sub controlul Bisericii, care urmărea în procesul educațional nu numai simpla însușire de cunoștințe și pregătirea pentru o carieră, ci formarea globală a unei mentalități creștin-ortodoxe românești, în stare să impulsioneze la luptă pentru apărarea identității religioase și naționale.

Biserica și laicatul împreună au putut obține drepturi naționale și bisericești de la statul absolutist austro-ungar, pentru care se luptaseră cu jertfe mari generațiile anterioare, dar fără succes”¹⁰.

Felicităm pe organizatorii și participanții la acest Simpozion dedicat împlinirii a 200 de ani de la nașterea Mitropolitului Andrei Șaguna și organizat la Sibiu, acest frumos oraș al Transilvaniei, teritoriu românesc cu vocație europeană, spațiu al conviețuirii pașnice între etnii și confesiuni religioase diferite, punte de legătură între național și universal, între Orient și Occident, între tradiție și modernitate. Lumina cuvintelor și faptelor lui Șaguna, dragostea lui față de Biserică și Neam, respectul său față de alte etnii și confesiuni conviețuitoare pe pământ românesc, ne pot inspira pentru a evidenția cu demnitate și credibilitate pe plan național și universal valorile Ortodoxiei și ale spiritualității românești.

† DANIEL,

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

---

¹⁰ Prof. Dr. Acad. Emilian Popescu, *Laicii (mirenii) în Biserica Ortodoxă Română, Teologie și viață*, nr. 7-12/2004.